

GAYRİMÜSLİMLERİN KONSTANTİNOPOLİS KUŞATMALARI

MICHEL DE DOBBELEER*
ÇEVİRİ: AHMET AYDOĞAN

Bin yılı aşkın tarihi boyunca herkesin gıpta ettiği bayındır bir şehir olarak Bizans Konstantinopolis'i sık sık kuşatma savaşlarına konu olmuştur. Gerçek bir kuşatma olarak düşünülen olguya bağlı olarak Boğaz'daki muazzam istihkâm alanları yirmiye yakın muhasara harekâtıyla karşı karşıya kalmıştır. Burada, Bizans Konstantinopolis'inin, II. Mehmed'in askerî kuvvetlerinin 1453'teki Osmanlı kuşatması başta olmak üzere, iki Arap muhasarası (674-678, 717-718) ve Bizanslıların, başkentlerini 1204'teki işgalin ardından Latinlerden 1261'deki geri alışı dışında kalan kuşatmalara temas edilecektir. İznik (Nikaia) güçlerinin başkenti Latinlerden geri almaya dönük teşebbüsleri (1235, 1260) de bahis konusu edilmeyecektir. IV. Haçlı Seferi'nin sonundaki muhasara(lar) elinizdeki kitabın başka bir yerinde zaten tafsilatlı olarak ele alınmıştır. Geri kalan muhasaralar arasında ise, bu saygın ve nüfuzlu şehri ele geçirmeye dönük birkaç Slav (Bulgar ve Rus) teşebbüsü ve Bizans darbeleri olarak görülebilecek çalkantılar esnasında bazı askerî simaların çabaları vardır.

Zikre değer ilk "denemeler", Erken Orta Çağ tarihinin en korkulan istilacılarından biri olarak kabul edilen Attila ve Hun orduları (434-453) tarafından yapılsa da aslında hiçbir zaman gerçekleşmemiş, ama tekrarından da vazgeçilmemiş tasarımlardan başka bir şey değildir. Daha V. yüzyılın başında Konstantinopolis'in çifte Theodosios surlarının (İmparator II. Theodosios'a izafeten, 408-450; Konstantinos Suru'nun yaklaşık 2 km batısına yapılmıştır) inşaatı tam da, Tuna civarını ve Balkanlar'ı yağmalamaya başlamış olan Hunların arz ettiği tehlike sebebiyle başlatılmış ve süratle tamamlanması sağlanmıştı. 440'ların başında Attila, o zamanlar hâlâ Doğu Roma diye anılan imparatorluğun başkentini ilk defa ciddi şekilde hedefine yerleştirmişti. O dönemde kardeşi Bleda ile birlikte Hunlara komuta eden Attila, Singidunum (günümüzde Belgrad), Naissus (Niş), Serdica (Sofya),

Philippopolis (Plovdiv) ve Arcadiopolis (Lüleburgaz) gibi şehirleri ele geçirip yağmalayan hayli başarılı akınlara önderlik ediyordu. Ne var ki Konstantinopolis'in tahkim ve takviye edilmiş surlarının manzarası, sonunda Attila'nın ordularını durdurmuş, onu kuzeye yönlendirmişti. Hunlar burada kendilerini durdurmak üzere gönderilmiş Doğu Roma ordusundan kalanları silip süpürdüler ve böylece İmparator II. Theodosios'u bir mütarekeye (Doğu Roma'yı yüklü miktarda ödeme yapmaya mahkûm eden 443 Anatolius Anlaşması) zorladılar. Dört yıl sonra, bu defa ordusuna tek başına hükmeden Attila (Bleda 445'te muhtemelen kardeşi tarafından öldürülmüştür) ikinci defa Doğu Roma İmparatorluğu üzerine yürüdü. Bu sefer Hunlara, Gotlar ve (keza Cermen asıllı) Gepidler de dâhil, boyun eğdirilmiş kavimlerin askerî birlikleri de destek verdiler. 447'nin ilk aylarında, başkent içinde ve civarında binlerce kaybın yanı sıra surlarda ciddi hasara yol açmış olan bir depremler silsilesi sebebiyle imparatorluk içinde sıkıntı ve problemler daha da artmıştı. Şehri tehdit eden Attila'nın saldırısına karşı, Theodosios surları sadece -görülmedik bir hızla- onarımdan geçirilmekle kalmadı, aynı zamanda genişletildi (ki kitabelerde bu genişlemenin kayıtları hâlâ mevcuttur). Hunlar Utus Nehri (günümüzde Bulgaristan'ın kuzeyindeki Vit) yakınında imparatorluk ordusunu bozguna uğrattı, fakat neticede bu, bir hezimete dönüşmüş Pirus zaferinden farksızdı. Kayıplar Konstantinopolis'in (her şeye rağmen hâlâ) güçlü olan surlarına yönelik ciddi bir saldırı düşündüremeyecek kadar büyüktü ve Attila önemsiz bazı küçük Balkan şehirlerini ele geçirmekle yetinmek zorunda kaldı, ancak yine de güneye, Thermopylae'ye kadar indi. 453'te yeni İmparator Markianos'un (450-457) anlaşma gereği ödenmesi gereken haracı vermeyi reddetmesinden sonra Attila'nın Konstantinopolis'e saldırı için bir kez daha birliklerini silahlandığı söylene de artık dikkatini daha ziyade Hun İmparatorluğu'nun batı sınırlarına teksif etmek zorundaydı. Her nasılsa düğün gecesi -Cermen asıllı Ildico, pek çok eşin sonuncusudur- Attila için ölüm gecesi

* Gent Üniversitesi

1- İmparator III. Mikhael'in dayısı Bardas tarafından onarılan IX. yüzyıla ait deniz surları kitabesi (İstanbul Arkeoloji Müzesi)

oldu. Tanrı'nın kırbağı, muhtemelen çok fazla içmiş ve iddia edildiğine göre burun kanamasından ölmüştü. Gerçi yakın zamanlarda ileri sürülen iddialara göre Attila'nın ölümünde Markianos'un dahil olmuş olabilir, ama kesin bir şey söylemek zordur. Attila'nın ölümünden sonra Avrupa üzerindeki Hun tehlikesi çok geçmeden ortadan kalkmış oldu.

Hunlar daha sonra Konstantinopolis surlarını maddi olarak rahatsız etmemiş olabilirler, ancak bu surlar neredeyse onların bu dur durak bilmeyen tehditleri sayesinde insanoğlunun o zamana kadar inşa etmiş olduğu en karmaşık ve sağlam tahkimat sistemlerinden birine dönüştü. Söylemeye bile gerek yok ki, bu surlar gelecek yüzyıllardaki kuşatmalar esnasında paha biçilmez kıymet ve öneme sahip oldu. Konstantinopolis'in ilk gerçek muhasarası, aynı zamanda "kadim dünyanın son büyük savaşı" olarak bilinen sürecin doruk noktası Iustinianos Hanedanı'nın sonundaki iç (siyasi) karışıklığın geniş çerçevesi içinde gözlemlenmelidir. İmparator Maurikios'un (582-602), ordu komutanı Fokas (602-610) tarafından tahttan indirilmesi, Maurikios'un müttefiki İran Sasanî Kralı II. Hüsrev'e Bizans İmparatorluğu'na saldırmak için aradığı bahaneyi sunmuş oldu. Hüsrev ve Sasanîler sınır kasabası Dara'yı (Suriye'nin hemen kuzeyinde, bugünkü Mardin vilayetini) ele geçirdiler ve Küçük Asya üzerinden Konstantinopolis'e yöneldiler. Daha da önemlisi, Hüsrev, Maurikios'un oğlu Theodosios'un Sasanîlerin yanında savaştığını ileri sürüyordu. Maurikios'un oğlu, Fokas'ın adamları tarafından öldürüldüyse de Bizanslı bir ordu komutanı bu "Theodosios"un taç dahi giydirildiği başkente götürülmesine izin verdi. Fokas'ın için işleri daha da karmaşık hale getiren, isyancı babasıyla birlikte Bizans Kartaca'sından çıkıp gelmiş Herakleios ile uğraşmak zorunda kalmasıydı. Arkasında birçok taraftar topladıktan sonra, başkentten hububat tedarikini kısa bir süre abluka altına alan Herakleios, Ekim 610'da Konstantinopolis'i ele geçirmeyi başardı. Bu Herakleios, Fokas'ı idam ettirdikten sonra yeni imparator oldu (610-641) ve böylece

yeni yüzyıl boyunca hüküm sürecek bir hanedanın (kendi adıyla) temelini attı. Şehir bu dinamik hükümdar döneminde, yabancı düşmanların oluşturduğu ittifaktan gelen ilk gerçek muhasarayı 626'da yaşadı: Hüsrev'in önderliğindeki Sasanî güçleri, kalabalık Avar orduları ve onlara göre daha az sayıdaki Slavlar. Daha önceki yıllarda Herakleios, geniş maddi imkânlar sunarak Avarları kontrol altında tutabiliyordu, Sasanîler ise -Maurikios'un tahttan indirilmesinden bu yana başkenti Boğaz'ın diğer yanından hemen hemen sürekli tehdit ediyorlardı- Bizans İmparatorluğu'nun Asya'daki topraklarında bazı önemli zaferler kazanmışlardı: Kudüs'ü yağmalamışlar (614) ve Kutsal Haç'ı başkentleri Ktesifon'a (günümüzde merkezi Irak, Ktesifon [Medain]) götürmüşlerdi. Artık 626 yılında (Heraklios İran'ın kuzey ve merkezî bölgelerine başarılı askerî harekâtlar düzenlemekle beraber) Sasanîler, Avar askerî birlikleriyle güçlerini birleştirdiler ve Khalkedon'daki (Kadıköy) mevzilerinden Konstantinopolis'i muhasara etmeye çalıştılar. Patrik Sergios'un büyük bir gayretle şehri müdafaa edenlere önderlik ettiği söylenir. Nihayetinde genel olarak büyük bir güçlük karşılıksız on günlük muhasaraya karşı koydular. Böylece şehir surlarının güvenilir olduğu ve Slavlar tarafından tedarik edilmiş olan düşman botlarının Bizans donanmasına denk olmadığı anlaşılmıştı. Bizanslıların bu zaferinden sonra -ki hatırası çok geçmeden Georgios Pisides'in "Bellum Avaricum" isimli destan şiirinde terennüm edilmiştir- Sasanîler için işler kötüye gitti. Kudüs'ü ve Kutsal Haç'ı iade etmek zorunda kaldılar (628) ve Bizans takip eden on yılın sonunda Asya'da yüzyılın başında kaybettiği bütün toprakları geri aldı. Ne var ki bu geniş alanda çok geçmeden yeni ve heybetli bir düşman ortaya çıktı. Kudüs daha 638'de, Bizans'a meydan okuyan ilk Müslümanlar olan Arapların eline geçti. Araplar hızla ilerleyip 674-678'de (İmparator IV. Konstantinos döneminde) Konstantinopolis'i kuşattılar, fakat herhangi bir sonuç alamadılar. Bizanslılar, Arapların bu ilk esaslı yenilgisi esnasında muhteviyatını ve imalatını

bir sır gibi sakladıkları ünlü “Rum ateşi”ini geliştirdiler. İkinci bir Arap muhasarası da 717-718’de başarısızlıkla neticelendi, fakat muzaffer İmparator III. Leon (“Isaurialı”) Arapların başarılarından etkilenmiş olmalı ki, ikonlara tapınmayı yasakladı ve böylece 726’da şimdi Bizans ikonoklazmının [Gr. eikonoklastes: tasvir kırıcı] ilk dalgası (787’ye kadar) diye bilinen hareketi başlatmış oldu.

Bir sonraki muhasaranın kahramanı, Bulgarların (veya “Bolgalar”, çünkü 865’te Hristiyanlığı kabul edinceye kadar genellikle böyle adlandırılırlar) Krum Han’dır (ykl. 800-814). Bu adam, en çok Bizans İmparatoru Nikeforos’un (802-811) kafatasını törenlerde kullandığı içki kadehine dönüştürmüş olmasıyla ün kazanmıştır. Krum Han döneminde ilk Bulgar İmparatorluğu’nun (681-1018) toprak büyüklüğü, Avarlar ve aynı zamanda hatırı sayılır derecede de Bizanslılara karşı ikiye katlandı. Krum’un güneye doğru akınlara başlayıp yağmaya girişmesinin gerisinde, Nikeforos’un 811’de Bulgar başkenti Pliska’yı ele geçirdikten sonra sergilediği menfur (bilhassa çocuklara karşı) hareketlerin yattığı söylenmektedir. Ancak Bulgarlar, Bizans askerî kuvvetlerini Konstantinopolis’e dönüş yolunda tuzağa düşürdüler ve Nikeforos öldürüldü. Bunun üzerine, bilhassa Krum’un teklif ettiği barış anlaşmasını İmparator I. Mikhael Rangabe’nin (811-813) reddetmesinden sonra yoğun ve şiddetli askerî akınlar başladı (Bunların nihai hedefinin bizzat Bizans başkenti olduğu ortaya çıktı.). Bulgarlar Thrakia ve Makedonia’daki birçok kasabayı ele geçirdi, yakıp yıktı ve 813 yazının sonuna doğru kendilerini Hadrianopolis (Edirne) yakınında karargâh kurmuş olarak buldular. Buradan Bizans ordularını yollarının üzerinden kaldırmayı başardılar ve Konstantinopolis’i ablukaya aldılar. Ellerinde bunun için uygun bir donanma olmadığından dolayı bu iş elbette imkânsızdı. Ne var ki bütün bunlar yine de I. Mikhael’in imparatorluğuna mal oldu: Tahtı bırakıp keşiş oldu ve yerine V. Leon (“Ermeni”, 813-820) geçti. Leon hiç vakit kaybetmeden Krum ile müzakereleri başlattı. İmparator Leon, Krum’u surların ötesine davet etti, fakat bir çift okçuya pusu kurdurdu. Ne var ki Krum pusuyu fark etti ve tuzaktan sağ kurtulmayı başardı. Öfkeden deliye dönen Krum’un yaptığı ilk iş, zaptedilmez kent Konstantinopolis’in önündeki topraklara akınlar düzenleyip harebeye çevirmek ve Hadrianopolis ve Arkadiopolis’i (Lüleburgaz) ele geçirip intikam almak oldu. Bunun hemen akabinde başkente yeni bir saldırı için askerî birliklerini hazırladığı iddia edilmektedir. Fakat Krum’un 814’te ölümü bu planları bozdu ve takip eden otuz yıl boyunca -Krum’un oğlu Omurtag Han döneminde- Bulgarlar ile Bizans arasında bir barış dönemi yaşandı.

Aradan daha sekiz yıl geçmemişti ki Konstantinopolis bir daha muhasara edildi: Bu defa İmparator II. Mikhael (820-829) döneminde (Herakleios’un 610’daki başarılı girişiminden sonra) yine “içeriden”, yani bir iç çatışmanın parçası olarak gerçekleşen bir kuşatmaydı. Tarihçiler ayaklanmanın toplumsal mı yoksa siyasi iktidarı ele geçirme mücadelesinden ibaret bir girişim mi olduğu konusunda bir fikir birliğine varabilmiş değillerdir. Slav Thomas diye bilinen isyancı elebaşısının gerçekten bir Slav olup olmadığı da açığa kavuşmamış durumdadır. Şu kadar ki Küçük Asya’dan geldiği ve çok geçmeden etrafına, imparatorluğun doğu bölgelerinin sakinlerinden birçok yoksul ve/veya ikona taraftarı (V. Leon Bizans ikonaklazmının ikinci -ve son- dalgasını başlatmıştı, 815-843) dâhil çok çeşitli zümre ve tabakalardan kalabalık bir güç topladığı bir vakıadır. 821’den 823’e kadar Thomas Küçük Asya’yı büyük ölçüde kontrol etti ve bu dönemde Konstantinopolis’i ele geçirmeye de çalıştı. Bu hedef, başkente doğru yaklaşırken onunla aynı tarafta olan birçok Slavı çok memnun ediyordu. 821’in sonuna doğru 30.000 kişiyi aşan bir kuvvet ve hatırı sayılır bir deniz gücüyle kentin önüne gelen ayaklanmacılar, surların önüne taş fırlatma bataryaları yerleştirerek Mikhael’i üç yandan taciz etmeye başladılar. Ne var ki üstün ateş gücü ve bazı elverişli rüzgârlar şehri savunanlara yardım ediyordu ve yaklaşan kış mevsimi Thomas’ı kuşatmayı kaldırmak zorunda bıraktı. Ertesi yılın (822) baharından itibaren Thomas saldırılarını esas itibarıyla surların Blakhernai kesimine (yani kuzeybatı kısımlarına) yoğunlaştırdı ve her ne kadar deniz gücü imparatorluk donanması tarafından hemen hemen yok edildiyse de isyancı güçler şehri hâlâ denizden kuşatma altında tutuyorlardı. Sonunda Mikhael yukarıda sözü edilmiş olan barış anlaşmasına dayanarak Bulgar müttefiklerine başvurmak mecburiyetinde kaldı. Yılın sonuna doğru Omurtag Han ve askerî birlikleri tarafından arkadan tehdit edilen Thomas, ordusunu geri çevirmek zorunda kaldı ve Konstantinopolis’in 100 km kadar batısında (bugünkü Marmara Ereğlisi yakınında) bir meydan muharebesine girişti. Bulgarlarla bu muharebenin sonucu belli değildir, ancak şurası kesin ki Bizans başkenti bir kez daha kurtulmuştu. Slav Thomas sığınacak nihai şehir olarak Arkadiopolis’i seçti. O ve adamlarından arda kalanlar İmparator Mikhael’in hayli etkili ablukasını göğüslemek zorunda kaldı. Birkaç ay sonra Thomas son kalan destekleyicileri tarafından derdest edilip teslim edildiği zaman, Mikhael’in -anlaşılabilir biçimde- asiye merhamet göstermediği tahmin edilebilir.

2- XX. yüzyılın başlarında İstanbul surları (İBB, Atatürk Kitaplığı)

Ruslar diye bilinen bir kavmin, yaklaşık seksen yıllık bir zaman dilimi içinde imparatorluk başkenti için iki veya belki de üç defa yarattıkları ciddi tehlikelerin ilki, II. Mikhael'in torunu İmparator III. Mikhael (842-867) döneminde meydana geldi. Rus (veya Grekçe Rhos) genellikle Kiev Rusları ile ilişkilendirilmektedir ve Kiev merkezli bu devlet nihayetinde Moskova'nın genişlemesi karşısında dayanamayacak ve yerini Moskova'ya bırakacaktır. Ne var ki 860'ta Kiev muhtemelen daha henüz kurulmamıştı ve Konstantinopolis surları önünde birdenbire belirivermiş olan Ruslar, onlarla değil de Varangianlar veya Varyaglar^{2**} ile irtibatlandırılmalıdır. Bunlar günümüz Rusya'sının batısındaki büyük nehirlerin etrafında kümelenen Doğu Slavlarını asimile etmeye başlamış olan İskandinavlardı. Tarihçiler, Bizans'ın kendi imparatorluklarının doğusunda karşı karşıya kaldığı sıkıntılardan, Rusların zamanında haberdar olduklarını düşünmektedirler. Araplar 860 baharında, Küçük Asya'da bazı korkutucu zaferler kazandılar ve bunun üzerine Haziran'ın başında askerî bir harekât başlatmak üzere

2** [Grekler ve Doğu Slavlarının Vikinglere verdikleri isim.]

İmparator Mikhael başkentten ayrıldı. Bundan kısa bir süre sonra sanki zamanlanmış gibi 200 ya da 300 Rus teknesi (monoksila) Boğazlardan geçip Konstantinopolis önlerine geldi. Ruslar Konstantinopolis'in sur dışındaki mahallelerini ağır biçimde talan ettiler ve sakinlerini öylesine vahşice kılıçtan geçirdiler ki ünlü Patrik Fotios, surların içinde, herkesin önünde Bakire Meryem'den (Theotokos) yardım istedi. Rivayetlere göre elli günü aşkın bir korku ve dehşet döneminin ardından Konstantinopolis'i mucizevi bir şekilde Meryem'in bu müdahalesi kurtarmıştır. Bu sıkıntılı haftalar süresince Rusların saldırıları ile ilgili en başta gelen kaynağımız Patrik Fotios'un vaazlarıdır. Daha sonraki Rus kaynakları pek birbirini tutmaz ve Bizans'ın "barbar" düşmanını Ruslara (ve dolayısıyla atalarına) yakıştıramamış izlenimi uyandırır. Şu var ki Patrik Fotios bize Rus "muhasara"sının şehri ele geçirmeye dönük aktif bir çaba mı yoksa kendi kıyıları etrafında sadece (sistematik) bir askerî akın ve yağma mı olduğu konusunda kesin bir cevap sunmaz. Bununla beraber şehir, mucizevi bir şekilde veya değil, hakikaten kurtulduysa da Ruslara gerçekten boyun eğdirilip eğdirilmediği kesin değildir: Muhtemelen

Ruslar sadece Karadeniz'e ve daha da önemlisi yeteri kadar ganimet toplamış olarak geri döndüler. İki yıl sonra İmparator Mikhael, Slavların Hristiyanlaştırılması için gerekli örgütlenme ve hazırlıkları başlattı: 860'ın ortaları Kyrilos ve Methodios'un (daha sonra aziz ilan edilirler) misyonerlik faaliyeti dönemidir. Slav alfabesi oluşturulduktan sonra Slavların bu sözde havarileri beraberlerindeki Hristiyanlıkla birlikte bu alfabeyi de Moravya'ya götürdüler. Bu on yılın ardından Bulgarlar da Hristiyan oldu. Bununla beraber çarları (ve daha sonra azizleri) Vladimir 988'de Hristiyanlığı Rus(ya)'ya kesin olarak kabul ettirinceye kadar Rusların bir süre daha beklemeleri gerekecektir.

Kilit önemdeki bu dönüm noktasından önce de Boğaz'a başka Rus akınlarının vaki olduğunu biliyoruz. Bunlardan 907'de olan ilki, tarihi (bazılarına göre 904'te gerçekleşmiştir) hatta tarihselliği bakımından bile sorunludur. Ünlü bir Rus vekayinamesi, olan Geçmiş Yılların Hikâyesi, Novgorodlu Oleg'e ve onun Rus donanmasına, Konstantinopolis surlarına karşı değil de surların civarına bir askerî akın atfetmektedir. Yunanca Bizans kaynaklarının böyle bir çarpışmadan söz etmemesi, bazı uzmanları Rus kroniğinin aslında 860 yılındaki saldırılar hakkında bilgi verdiğini düşünmeye sevk etmiştir. Bununla beraber, 907 yılında Bizans ile Ruslar arasında ikincinin lehine bir barış anlaşmasının imzalanmış olması tartışma götürmez bir gerçektir. Hiç kuşkusuz bu, mütarekenin hemen öncesinde askerî bir çatışmanın olduğuna işaret edebilir, fakat bunun Konstantinopolis surları için gerçek bir tehlike arz etmiş olması ihtimal dışıdır. Her ne olursa olsun, 941'de Rusların Oleg'in halefi Kievli Igor'un önderliğinde Boğaz'a askerî akın düzenledikleri su götürmez bir gerçektir. Bizans ordusu yine Araplar ile bir muharebe içindeydi ve bu defa savaş Akdeniz'de cereyan ediyordu. Zamanlama bir kez daha Rusların bu durumun pekâlâ farkında olduklarını akla getirmektedir. İmparator I. Romanos Lakapenos (919-944) ordunun başarılı komutanlarından Ioannes Kurkuas'ı başkente gönderdi ve karşılaştığı birkaç problemi hallettikten sonra Rusları mağlup etti. Zaten bozulmuş ve kaçmaya başlamış olan Rus donanması "Rum ateşi" ile ağır zayıat verdi. Böylece "Rum ateşi"nin Bizans deniz kuvvetleri için güvenilir bir silah olduğu bir kez daha ortaya çıkmış oldu. Burada da yine bu çatışmanın ne ölçüde gerçek bir kuşatma olduğu karanlıktır, fakat daha önceki yağma ve akınlardan farklı olarak artık bunu Bizanslıların kazandıkları gün gibi aşikârdır. Byzantium ve bilhassa huşu verici Ayasofya'yla muhteşem başkenti Rus(lar) nezdinde karşı konulmaz bir cazibe konusu

3- İstanbul surları (Ayvansaray)

olmaya, günümüze kadar devam etti. Yukarıda sözü edilmiş olan Rus vekayinamesi Geçmiş Yılların Hikâyesi, içinde çokça zikredilen bir efsaneye yer verir. Buna göre Vladimir kendi tebaası için Doğu Hristiyanlığı temsilciler heyetinin Konstantinopolis'te görüp naklettikleri heyecan verici semavi güzellik sebebiyle bilhassa seçmiştir. Bu nedenle, Rusların ve Rusya'nın, zaman içerisinde kendi mimari karakteristiklerini kazanmış olmakla beraber, uçsuz bucaksız topraklarını Bizans üslubundaki kiliseler ile doldurmalarında elbette şaşılacak bir taraf yoktu. Ruslar Hristiyanlığı kabul etmelerini (988) takip eden onlarca yıl sonra Konstantinopolis yönünde veya civarına iki küçük deniz akını daha düzenlediler, fakat Osmanlı dönemine kadar Rusya şehir üzerinde bir daha (ideolojik) bir talep ve iddiada bulunmadı.

Burada ele alınacak son kuşatmanın tarihleri tam olarak bilinmemektedir: 1047 yılının sonbaharının dört gününde (25-28 Eylül) başkent, Bizans ordu komutanlarından Leon Tornikios'un askerlerine karşı müdafaa edildi. İmparator IX. Konstantinos Monomahos'un (1042-1055) yeğeni olan Tornikios, iki yüzyıl önce Konstantinopolis'i yine "imparatorluğun

içinden” ele geçirmeyi denemiş olan Slav Thomas’a nazaran çok daha soylu bir asiydi. Tornikios batı eyaletlerinden hatırı sayılır miktarda destekçi ve birkaç yüksek rütbeli subayı etrafına toplayarak doğum yeri olan Hadrianopolis yakınlarından Konstantinopolis’in sağlam şehir surlarına karşı yürüyüşe geçti. İsyancılar kent surları önünde çabucak ve eğreti bir şekilde olarak oluşturulmuş bir askerî birliğin mukavemetini neredeyse derhâl kırdılar. İddiaya göre, Tornikios bu kısmi muzafferiyetin ardından, birdenbire bütün şehre yayılmış olan korku ve telaştan yararlanmak için gereğinden biraz daha fazla beklemek gafletinde bulundu. İlk gece, İmparator Konstantinos’un bozulan düzeni yeniden tesis etmesini ve dışarıdaki kuvvetlerden gelecek yardımı beklemesini mümkün kıldı. Tornikios’un yakaladığı nazik an gitmişti ve takip eden üç gün şehri savunanlar için ciddi bir tehlike oluşturmayı başaramadı. Buna mukabil İmparator Konstantinos’un bu süre içerisinde gerçek bir kahraman gibi davrandığı söylenmektedir. Güçlerinin bozulup dağılması üzerine Tornikios kaçıp kendisini başkentten 200 km batısındaki (Bulgarofigon, günümüzde Babaeski) bir kiliseye kapattı. Ancak çok geçmeden

yakalandı ve kurbanı taht için elverişsiz hâle getiren tipik bir Bizans cezalandırma yöntemi ile cezalandırıldı yani gözlerine mil çekildi.

Bununla birlikte, kısa süre sonra yeni düşmanlar ortaya çıktı. XI. yüzyıl, doğudan Selçuk Türklerinin süratli gelişlerine tanık oldu, batıda ise Büyük Ayrışma [yahut bölünme] (1054) Doğu ile Batı Hristiyanlığı arasında giderek artan siyasi ve iktisadi çatışmalara teolojik bir destek sağladı. İlk haclıların Kudüs’e doğru giderlerken daha 1097 gibi bir tarihte Konstantinopolis’e saldırma niyeti taşıdıkları söylenmektedir ve bu gerçekten bir yüzyıldan kısa bir süre sonra, IV. Haçlı Seferi’nin tarihi önem taşıyan doruk noktası olarak (1202-1204) gerçekleşmiştir. Konstantinopolis’in mağrur surları, büyük saygı duyulan kiliseleri ve başka harikulade yapıları gerçekten ilk defa yabancıların eline geçti ve üstelik bunlar Hristiyandı. Ancak Latin Konstantinopolis’in ömrü çok kısa oldu ve şehir çok geçmeden General Aleksios Strategopoulos (1261) önderliğindeki Bizans birliklerince yeniden ele geçirildi. Ne var ki ne Bizans İmparatorluğu ne de onun başkenti bu karışık yüzyılda cereyan etmiş olan birçok tehlike ve saldırıdan tam olarak kurtulup yaralarını sarabildi. Tarih 29 Mayıs 1453’ü gösterdiğinde Konstantinopolis, neredeyse bir büyük Osmanlı denizi içinde bir ada hâline gelmiş olan Boğaz’daki bu büyüleyici şehir, nihayet Sultan Mehmed tarafından fethedildi.

KAYNAKLAR

- Bayless, William N., “The Treaty with the Huns of 443”, *American Journal of Philology*, 1976, c. 97/2, s. 176-179.
- Gregory, Timothy E., *A History of Byzantium*, Malden 2005.
- Howard-Johnston ve James Douglas, “The Siege of Constantinople in 626”, *Constantinople and Its Hinterland: Papers from the Twenty-Seventh Spring Symposium of Byzantine Studies*, ed. C. Mango ve G. Dagron, Oxford 1993, Aldershot, s. 131-142.
- The Oxford Dictionary of Byzantium*, ed. Alexander P. Kazhdan vd., New York 1991.
- Purton, Peter, *A History of the Early Medieval Siege: c. 450-1200*, Woodbridge 2009.
- Shepard, Jonathan (ed.), *The Cambridge History of the Byzantine Empire c. 500-1492*, Cambridge 2008..
- Thompson, Edward A., *The Huns*, Oxford 1996.
- Turnbull, Stephen, *The Walls of Constantinople: AD 324-1453*, Oxford 2004.
- The Russian Attack on Constantinople*, Cambridge 1946.
- “The Second Russian Attack on Constantinople”, *Dumbarton Oaks Papers*, 1951, sy. 6, s. 161-225.